

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 18.12.2013
COM(2013) 898 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

Končna ocena skupnega programa Podpora iz okolja pri samostojnem življenju

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

Končna ocena skupnega programa Podpora iz okolja pri samostojnem življenju

1. UVOD

Evropska unija se zaveda, da so informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) ključnega pomena pri obravnavanju izzivov in priložnosti, ki jih prinaša staranje prebivalstva. Evropska komisija je to zlasti obravnavala v svojem sporočilu *Prijetno staranje v informacijski družbi* (2007)¹ in namenila znatno finančno podporo za raziskave, razvoj in inovacije na tem področju. Komisija je zavezanost Unije k uporabi IKT za aktivno in zdravo staranje potrdila v svojem sporočilu *Evropska digitalna agenda* (2010)². Udeležba Unije v skupnem programu Podpora iz okolja pri samostojnem življenju (Ambient Assisted Living Joint Programme – AAL JP) je temelj te zavezanosti.

Program AAL JP je leta 2008 ustanovilo 20 držav članic EU in tri pridružene države³. Unija se je odločila, da bo podporo sodelujočih držav uskladila s financiranjem iz 7. okvirnega programa za raziskave in tehnološki razvoj na podlagi člena 185 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU)⁴.

Program AAL JP se osredotoča na uporabne raziskave in inovacije, pri katerih se izdelki in storitve IKT, ki so namenjeni za starejše prebivalstvo, lahko začnejo tržiti v dveh do treh letih. Države, ki sodelujejo v programu, so njegove glavne lastnice, program izvajajo prek mednarodnega nepridobitnega združenja AAL, ki ga vodi generalna skupščina, operativno podporo pa mu zagotavlja osrednja enota za upravljanje. Komisija ima v generalni skupščini status opazovalke in pravico do veta pri sprejemanju letnega delovnega programa, v zvezi s finančnim prispevkom EU pa je pogodbenica v sporazumih z združenjem AAL.

Z odločbo iz leta 2008 o finančni udeležbi Skupnosti v programu AAL JP se je zahtevala izvedba končne ocene programa do leta 2013; izvedel jo je neodvisni odbor strokovnjakov na visoki ravni pod vodstvom nekdanjega evropskega komisarja za raziskave Philippa Busquina.

Odbor je ocenil napredek pri doseganju ciljev programa AAL JP ter izdal nadaljnja strateška in operativna priporočila, ki so naslovljena na Komisijo in države članice.

To poročilo analizira ključna priporočila odbora in Komisiji predlaga izvajanje ukrepov skupaj z drugimi institucijami EU in deležniki ter prek vloge, ki jo ima v programu AAL JP.

2. OZADJE: IZZIV STARANJA PREBIVALSTVA

Osnovni podatki o staranju evropskega prebivalstva kažejo na neizbežno in pomembno spremembo v družbi in gospodarstvu, na katero EU še vedno ni ustrezno pripravljena. Po napovedih naj bi do leta 2020 primanjkovalo do dva milijona delovnih mest v oskrbi in zdravstvu, če ne bodo sprejeti ustrezni ukrepi, zaradi česar ne bo opravljenih 15 % potrebnega dela v sektorju splošnega zdravstvenega varstva⁵. Razmerje med ljudmi, starejšimi od 65 let, in zaposlenimi (starimi od 15 do 64 let), ki je bilo leta 2008 približno 1:4, se bo do leta 2020

¹ COM(2007) 332 final, 14. junij 2007.

² COM(2010) 245 final/2, 19. maj 2010.

³ Belgija, Danska, Nemčija, Irska, Grčija, Španija, Francija, Italija, Ciper, Luksemburg, Madžarska, Nizozemska, Avstrija, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovenija, Finska, Švedska in Združeno kraljestvo (sodelujoče države članice), skupaj z Izraelom, Norveško in Švico.

⁴ Odločba št. 742/2008/ES, 9. julij 2008.

⁵ Lastne predhodne ocene Evropske komisije, ki temeljijo na podatkih urada EUROSTAT in OECD.

znižalo na 1:3, do leta 2050 pa na 1:2, kar bo močno obremenilo medgeneracijsko solidarnost⁶. Naraščajoči stroški staranja bodo močno vplivali ne le na javne finance⁷, ampak tudi na zasebno premoženje. Ljudje, starejši od 50 let, imajo pomemben razpoložljiv dohodek in dohodki upokojencev naraščajo⁸. Vendar so pri tem ogromna nesorazmerja, saj 19 % starejših v EU grozi revščina, ta delež pa se hitro povečuje, zlasti v EU-10⁹.

Demografskega izziva se je mogoče lotiti le z usklajeno kombinacijo socialne, gospodarske, zdravstvene, inovacijske in digitalne politike¹⁰. Takojšnje ukrepanje lahko prinese tri pomembne koristi:

- boljšo kakovost življenja za državljane,
- oskrbo, bolj vzdržno za družbo ter
- nova delovna mesta in dejavnosti zaradi rastočega „gospodarstva sivolasih“.

Sama transformacijska narava IKT omogoča resnične inovacije na področju organiziranosti oskrbe za starejše, tako da lahko negovalci zaradi uspešnejše in učinkovitejše oskrbe ter zmanjšanja birokracije več časa posvetijo svojim strankam. IKT prav tako lahko prispevajo k izboljšanju delovnih pogojev in vplivajo na dobro počutje nepoklicnih negovalcev, kot so družinski člani. Nenazadnje lahko prav tako prispevajo k bolj zdravemu in aktivnejšemu načinu življenja starejših s pomočjo zdravstvenega upravljanja, prilagajanja delovnih mest in omogočanja starejšim, da še naprej aktivno sodelujejo v gospodarstvu in družbi na splošno. Vedno več študij primerov kaže na to, da lahko ukrepi v sektorju oskrbe privedejo do povečanja uspešnosti od 10 do 30 %, večjega zadovoljstva uporabnikov in porasta obsega poslovanja za več kot 10 % na leto¹¹.

Staranje prebivalstva je v strategiji Evropa 2020¹² opredeljeno kot izziv, pa tudi kot priložnost za pametno, trajnostno in vključujočo rast. V obeh vodilnih pobudah, *Evropski digitalni agendi* in *Uniji inovacij*¹³, je to obravnavano kot prednostna naloga. Prva se osredotoča na inovativne storitve, izdelke in postopke, ki temeljijo na IKT, digitalne rešitve in dejavnosti programa AAL JP pa igrajo pomembno vlogo pri evropskem partnerstvu za inovacije za aktivno in zdravo staranje (European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing – EIP AHA).

3. POSTOPEK OCENE

Končna ocena zajema obdobje šestih let delovanja programa AAL JP v obdobju od leta 2008 do leta 2013. V skladu s pristojnostjo odbora strokovnjakov se ocenjuje:

- napredek pri doseganju ciljev programa in priporočila vmesne ocene;
- napredek pri doseganju operativne odličnosti programa in učinkovitosti pristopa člena 185 na tem področju.

⁶ SEC(2008) 2911.

⁷ COM(2009) 545, 17. september 2009.

⁸ Mreža „gospodarstev sivolasih“ v evropskih regijah.

⁹ Skupno vmesno poročilo Odbora za ekonomsko politiko in Odbora za socialno zaščito o pokojninah z dne 28. maja 2010.

¹⁰ COM(2006) 571, COM(2009) 180, Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2009 – serija publikacij „European Economy“.

¹¹ Vnaprejšnja ocena Evropske komisije vpliva predlaganega skupnega programa za podporo pri aktivnem in samostojnem življenju, SWD/2013/0251, 9. november 2012.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0251:FIN:EN:PDF>.

¹² COM(2010) 2020, 3. marec 2010.

¹³ COM(2010) 1161, 6. oktober 2010.

Poleg tega daje priporočila za morebitno nadaljnje ukrepanje na podlagi programa AAL JP v okviru programa Obzorje 2020.

Odbor je bil sestavljen tako, da so se zagotovili dobro razumevanje tehnologij, ekonomije zdravstva in potreb uporabnikov, izkušnje pri ocenjevanju programa ter kontinuiteta z odborom, odgovornim za vmesno oceno.

Ugotovitve odbora temeljijo na analizi obsežne dokumentacije o ozadju, vključno s poročilom o vmesni oceni, študijami primerov, statističnimi podatki o programu AAL JP in približno 20 intervjuji z deležniki. Ocena je potekala med majem in septembrom 2013, končno poročilo¹⁴ pa je bilo izdano oktobra 2013.

Ocena je potekala hkrati s pripravo osnutka predloga Komisije o nadaljevanju programa AAL JP s finančno podporo iz programa Obzorje 2020 in predhodne ugotovitve so bile uporabljene pri pripravi končnega predloga.

4. REZULTATI IN PRIPOROČILA OCENE

Končno poročilo o oceni potrjuje visoko dodano vrednost in glavne dosežke programa AAL JP. Odbor zlasti ugotavlja, da:

- (1) je program AAL JP dosegel pomemben napredek pri doseganju ciljev in se je dobro odzval na priporočila iz vmesne ocene odbora pod vodstvom Meglene Kuneva iz leta 2010;
- (2) vedno večji pomen staranja prebivalstva, ki je skupen in nujen izziv za vso Evropo, jasno upravičuje obstoj programa AAL JP;
- (3) program AAL JP deluje kot skladen okvir, ki prinaša jasno dodano vrednost za Evropo;
- (4) povezane raziskave, razvoj in dejavnosti inovacij dosegajo kritično maso;
- (5) so se dejavnosti za izboljšanje pogojev za industrijsko izkoriščanje po vmesni oceni znatno razširile;
- (6) je program dobro voden in ima dobro delujoče dogovore glede upravljanja; ter da
- (7) je napredek v okviru programa spodbuden, čeprav se morajo veliki socialni in ekonomski vplivi še pokazati.

Odbor je dodatno upošteval nekatere pomembne dosežke in prve rezultate, ki se štejejo za obetavne kazalnike pomembnega celostnega vpliva, vključno z:

- dobrim sodelovanjem malih in srednje velikih podjetij (MSP) (več kot 40 %);
- oceno naložb predstavnikov industrije (predvsem MSP) v višini več kot 325 milijonov EUR, zagotovljenih prek skupnih naložb v višini 150 milijonov EUR s strani EU in 220 milijonov EUR s strani sodelujočih držav;
- začetkom okoli 130 projektov do danes, z dobrim sodelovanjem končnih uporabnikov;
- dejstvom, da je skoraj 50 % vseh projektov v okviru prvih dveh razpisov že zavarovalo pravice intelektualne lastnine v zvezi s svojimi rezultati; 25 % si je zagotovilo financiranje trženja novih izdelkov in storitev IKT, na primer alarmnih sistemov, daljinskega nadzora, robotskih sistemov, komunikacijskih orodij in usposabljanja starejših s pomočjo iger;

¹⁴ <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/second-interim-evaluation-artemis-and-eniac-joint-technology-initiatives>.

- obstojem številnih komercialnih proizvodov in storitev, ki izvirajo neposredno iz prvih projektov programa AAL JP; in
- ustanovitvijo novega „ekosistema“ inovacij, ki ga izpostavlja pet forumov združenja AAL, ki so bili letno organizirani od leta 2009, z udeležbo, ki je narasla s 500 na 1 200 udeležencev, vzporedno z vedno večjim številom razstavljalcev, komercialnih sponzorjev in aktivnih medijskih partnerjev.

Odbor je dal več priporočil, kje so možne nadaljnje izboljšave, vključno z vprašanji, povezanimi z vmesno oceno, kot so nadaljnje vključevanje končnih uporabnikov, večja usmerjenost v storitve in socialne inovacije, posvečanje dodatne pozornosti poslovnim modelom in načrtovanju, boljša izmenjava izkušenj in krepitev vloge osrednje enote za upravljanje.

Odbor je tudi pozdravil predlog Komisije za nadaljnje izvajanje programa AAL JP v okviru programa Obzorje 2020 ter podal priporočila v zvezi z njegovo pripravo in izvedbo za povečanje celotnega vpliva. Podroben seznam priporočil odbora je podan v prilogi.

Odziv Komisije na priporočila odbora je opisan spodaj.

4.1. Splošne ugotovitve

Komisija pozdravlja končno poročilo o oceni. Priporočila temeljijo na jasni in kritični analizi. Komisija bo skupaj s sodelujočimi državami in drugimi deležniki obravnavala priporočila, kot je določeno spodaj.

Komisija bo zlasti sprejela ukrepe glede predlogov in poznejšega izvajanja pravnega okvira predlaganega nadaljnjega izvajanja skupnega programa za podporo pri aktivnem in samostojnem življenju.

Komisija priznava pomen partnerstva z državami članicami v skladu s členom 185 PDEU, vključno z jasnimi zavezami, sprejetimi z namenom, da program AAL JP zagotovi prve obetavne rezultate. Kljub težkemu začetku, saj je program AAL JP nastal iz nič, je ta jasno dokazal svoj pomen in dosegel oziroma presegel prvotne cilje. Ustvaril se je nov trg, ki ga sestavljajo veriga organizacij uporabnikov, industrija (z več kot 40 % MSP), ponudniki storitev, investitorji in raziskovalne organizacije. Financiralo se je več kot 130 projektov, in sicer z naložbami EU v višini 150 milijonov EUR, ki jih dopolnjujejo velike naložbe sodelujočih držav v višini več kot 220 milijonov EUR in sofinanciranje s strani udeležencev programa v višini več kot 250 milijonov EUR. Prispevek sodelujočih držav je izjemen, saj presega njihove zakonsko zahtevane obveznosti za skoraj 50 %.

V operativnem smislu se je program AAL JP po vmesni oceni precej izboljšal, čeprav je nadaljnje izboljšanje možno – in seveda potrebno, da program ostane ustrezen, zlasti za MSP, ki potrebujejo prilagodljivost v smislu vsebine posredovanj in rokov za sklepanje pogodb in plačila.

4.2. Priporočila državam članicam

Komisija se strinja s priporočilom odbora, da so nadaljnja prizadevanja za izboljšanje operativnih zmogljivosti programa AAL JP bistvenega pomena pri zagotavljanju uspeha, ko je program v fazi delovanja in je že pritegnil veliko skupino deležnikov. Postopke in vloge pri upravljanju je treba kritično oceniti, da se ugotovijo morebitna ozka grla in področja za racionalizacijo in izboljšave. V zvezi s tem je Komisija **že zahtevala v svojem predlogu programa AAL JP**, da bi morale sodelujoče države vzpostaviti skupne zavezujoče cilje v smislu časa do sklenitve pogodbe o dodelitvi sredstev in časa do plačila.

Komisija se strinja s priporočili o prilagajanju prihodnjih razpisov za zbiranje predlogov reševanju socialno-ekonomskih izzivov in uvaja bolj prilagodljiva orodja ter skupne projekte, ki izražajo prihodnjo dinamiko na trgu in razvoj na področju, ki ga pokriva program.

Komisija je te vidike že upoštevala v okviru programa Obzorje 2020 in njen dopolnilni predlog programa AAL JP vključuje možnost uporabe dodatnih orodij, kot so nagrade in nepovratna sredstva za inovacije, da se omogoči hitro ukrepanje, kjer je to primerno.

Komisija se prav tako strinja s priporočilom, da je program še nadalje namenjen izkoriščanju, in s predlogom, da se izvajajo natančnejše meritve in sistematično spremljanje, ki bodo jasneje pokazali vpliv projekta za usmerjanje prihodnjega izvajanja. Takšne meritve bodo zagotovljene v prihodnjih sporazumih med Komisijo in združenjem AAL.

Odbor prav tako priporoča, da bi bilo treba v nadaljevanju programa poleg količinsko dobrega sodelovanja uporabnikov izboljšati tudi *kakovost* sodelovanja (uporabnikov in udeležencev na strani povpraševanja, kot so ponudniki storitev in zavarovalnice), kar bi zagotovilo njegovo širitev na obsežnejše geografsko območje in obstoj skozi celoten življenjski cikel projekta.

Komisija s tem stališčem soglaša in zahteva, da morajo sodelujoče države podpirati sodelovanje uporabnikov in organizacij na strani povpraševanja v okviru nacionalnih programov financiranja programa AAL JP.

Komisija se prav tako strinja s priporočilom odbora, da je treba komunikacijske dejavnosti in dejavnosti izgradnje skupnosti, ki predstavljajo ključno prednost programa, še dodatno okrepiti. To se bo zrcalilo v prihodnjih podpornih ukrepih in v mandatu združenja AAL.

Navedena priporočila so obravnavana tudi v predlogu za širitev področja uporabe programa AAL JP2 za aktivno in zdravo staranje ter načrtovanih (in obstoječih) tesnih povezav med združenjem AAL in sorodnimi skupnostmi na področju pilotnega evropskega partnerstva za inovacije za aktivno in zdravo staranje (EIP AHA).

4.3. **Priporočila Komisiji**

Priporočljivo je, da Komisija še naprej pomaga krepiti skladnost in sinergije med raziskavami, inovacijami in povečanjem dejavnosti v zvezi z IKT za aktivno in zdravo staranje. To priporočilo je dobrodošlo in sprejeti so bili številni ukrepi v tej smeri.

Predlog okvirnega programa za raziskave in inovacije Obzorje 2020 že vključuje program AAL JP2 kot dopolnitev dolgoročnemu raziskovalnemu in razvojnemu delu ter pilotnim projektom na področju inovacij v okviru Družbenega izziva 1 (zdravje, demografske spremembe in dobro počutje). V okviru programa Obzorje 2020 bo program AAL JP obravnaval tržno usmerjene raziskave in inovacije ter si prizadeval za prenos rezultatov predhodnih raziskav v izdelke in storitve IKT, ki se pojavljajo na trgu kot odziv na potrebe uporabnikov. Program bo dopolnila pobuda skupnega načrtovanje „Višja starost, boljše življenje“, ki se bo osredotočala na nove multidisciplinarnе raziskave o demografskih spremembah kot odgovor na potrebe politike.

Komisija bo zagotovila tudi dopolnjevanje z načrtovano skupnostjo znanja in inovacij za zdravo staranje s strani Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo.

Poleg tega je partnerstvo EIP AHA vzpostavilo ključne prednostne naloge za inovacije in bo obravnavalo številne ovire pri hitrejšem in primernejšem uvajanju inovativnih rešitev za aktivno in zdravo staranje na trg. Pomembnejše sinergije se bodo oblikovale z razširitvijo področja izvajanja programa AAL JP v skladu s partnerstvom EIP AHA.

5. SKLEPNE UGOTOVITVE

Komisija pozdravlja končno poročilo o oceni programa AAL JP, ki dokazuje pozitiven vpliv združevanja moči EU in sodelujočih držav. Ugotovitve in priporočila iz poročila bi morala spodbuditi nadaljevanje programa AAL JP v okviru programa Obzorje 2020, ki bi lahko imel še večji vpliv ter ustvaril še učinkovitejše sinergije med številnimi med seboj povezanimi pobudami na ravni EU in nacionalnih ravneh. Vse države članice bi morale zato razmisliti o sodelovanju v programu AAL2, ki bo na tem področju še dodatno izboljšal evropsko povezovanje.

Program AAL JP je dober primer strategije Evropa 2020 v delovanju, ko IKT in inovacije v najširšem smislu pomagajo Evropi pri reševanju velikega družbenega izziva, hkrati pa ustvarjajo pomembne nove priložnosti za rast industrije in prepotrebna delovna mesta.

Evropski parlament in Svet sta pozvana, naj predložita mnenje o poročilu, njegovi analizi in priporočilih ter podpreta izvajanje predlaganih ukrepov.